

Nekaj od ljudskih šol na Krajn- skem.

(Iz »Slovenske Bcele«.)

Da dobro osnovane ljudske šole mnogo mnogo pripomorejo k ljudske omiki in torej k njih časnemu in večnemu blagru, je že zdavno spoznana resnica. Od te resnice prepričani zakonodaji so tudi postavili, da mora slehern otrok od šestima do dvanajstega leta v šolo hoditi, ter so prelomivcu te postave razne kazni zažugali. Lahko pak se spolnujejo take naredbe, kjer je šol dovolj. Kjer jih pa manjka, so zastonj vse postave, zastonj vse kazni. In ravno tako pomanjkanje — ljudskih — šol je pri nas na Krajnskem. V celej kronovini jih je komej devetdeset, med tem, ko jih je na Koroškem v nekdanjem Celjovškem okrožju, če sim prav slišal 120, in v Beljaškem 130. In če število prebivavcev na Krajnskem primerimo z drugimi, najdemo, da je krajnska dežela zastran ljudskih šol naj ubožniša zmed vsih naše carevine. Vpraša se: Od kod pa toliko uboštvo, in kaj nas je zaviralo, da smo toliko drugim deželam zaostali? Nujmo in ob kratkim preglejmo !

Perva, in kakor se meni zdi, naj imenitniša opovira je bila dosedajna vladija s svojo jedino zveličavno nemščino. Domač jezik je bil brez veljave, in, zaverjen v nizke kočje prostih seljakov, in desiravno je bil od leta 1826 slovenski jezik v ljudskih šolah zapovedan, je vendar ta zapoved tako malo koristila, da se je od tistega leta število šol od 108 do 90 pomanjšalo. Kar je pravo naravno. Gospodaril je namreč samo nemški jezik, torej je vse slovensko književstvo, razun nekterih molitvinih bukvic, zaterto ostalo. Kmetu seje od vradov le nemško pisarilo. Potreboval je torej bob-

Bača. In če je že hotel svojega sina v šolo dati, ga je dal v bližnjo teržno ali mestno nemško šolo. Če pa tega storiti ni mogel, ga je rajše s živino na pašo gonil, rekoč: „Cemu ga bom v šolo — ljudsko — pošiljal, krajnščino že tako zna.“

Ko bi bila pa slovenščina povsod svojo pravico vživala, bi bil prosti kmet spoznal potrebo znanja domačega jezika, bi se bil poganjal za domače ljudske šole in ne po plujem hrepenel, med tem ko je doma v lastnem sercu hiral. Hine illae lacrimae!

Druga jednako imenitna opovira je bilo dozdanje odvetništvo (Patronatswesen). Pri stavljanju in vstavnovljenju šol je imel odvetnik (patron) $\frac{*}{3}$, fara ali županija $\frac{\%}{3}$, in zemljišna gosposka $\frac{y_3}{3}$, plačati. Da je pri takem stanu odvetniku naj nerajši denar spod palca šel, se ve. Vse ugovore je dobil, vse zgovore poiskal, se šolam ubraniti, posebno še, ko je tudi župljane nepovoljno: Plačaj! zadelo. Tako je naj rajši beseda tistih obveljala, ki so rekli: „Cemu šola, matika pa rovnica je za terpina.“ Ve se dogodba, kjer je morala fara, ki je na vsako vižo šolo imeti hotla, pismeno se vsake odvetnikove pomoči odreči.

Tretja opovira je bila dozdanja res slaba plača učiteljev. Kdor je kolikanj vedel in znal, kdor je kolikaj zamogel, si je k drugemu stanu pomagal. Torej se je zgodilo, da so k temu stanu, ki mu je na leto samih 130 ali še menj gold. ponujal, le učenci, doveršivši tretji ali četerti klas, ali pa nesrečneži iz prvih latinskih šol pribežali. Jcdno ali celo pol leta se je pripravljaj, se za silo nekaj orgljati naučil, pa je bil dober. Od tacih, ko bi bili se tako pridni in vneti za svoj stan, se dosti pričakovali ne more, tim menj pa še, ko jo le redko kdo svoj stan nastopivsi, kako knjigo njega zadevajočo v roke vzel, in si tako prizadeval važnost in imenitnost učiteljskega stanu pa tudi dolžnosti spoznati. Tako sta učenček in učitelj v šolo hodila, ker že drugač biti ni moglo.

Od tod žalostno stanje in čutljiva pomanjkljivost ljudskih učilnic po Krajskem!

Opovire razgledovaje in premišljevaje se še ozrimo: Ali bo to še tako ostalo, ali pa se bo premenilo? Upanje nam ostane, da bo enkrat tudi ljudskim šolam zarja boljši prihodnosti napočila. Ker smo pa šolske opovire zgorej popisali, jih še preglejmo, ali bodo še vedno take ostale, ali pa če se bodo premenile?

Rekli smo, da prva opovira je bila dozdanja gospodovavna nemščina. Zdaj pa je nam popolnoma jednakopravnost zagotovljena, in ako ravno se včasih tamne meglice na slovenskem obnebjui prikažejo, vendar, če je vse res, kar se piše, nikar ne obupajmo, temuč zaupajmo in zvesto se deržimo cesarjeve besede in padla bo — pasti mora popolnoma ta opovira. Z njo bojo pa padli tudi vsi krivi zaumeni prostih seljanov.

Druga opovira je že sama na sebi nehala. Tukaj je le na tem ležeče, da se umni za dobro vneti moške v županijah zvolijo. Ti bodo spoznavši dolžnost svojega poklica si prizadevali, rane, ktere je nam preteklost udarila, zaceliti.

Zastran tretje opovire se je že mnogo govorilo in pisalo, storilo pa še nič, kar bi plačo in s tem učiteljski stan poboljšalo. Dokler se pa to ne stori, se tudi k učiteljstvu umni in prebrisani moške podali ne bodo. Vemo in spoznamo, da se z enim mahlejem vse storiti ne zamore, ravno zato pa tudi mirno in poterpežljivo pričakujemo. Vlada, ktera tako mastno svoje vradnike plačuje, se bo tudi jedenkrat z milostivim očesom na revne zapuščene učitelje ozerla.

Vi pa, mili rojaki, moške bistrega uma, kteri nadloge spoznate, opovire razvidite, pomagajte pri stavljanju novega poslopja na narodno domačo podlago! Jednako bučelam, ki sladkoto cvetlic nabirajo, jo v

ule nanašajo, delajte tudi vi. Iz nabranih zakladov presadite vednosti v verte domače. Beseda je lepa, teče gladko. Seljan pa želi že hrane slovenske. Zapuščene vabite k viru splošne omike; in hvaležnost vnukov bo — obilno plačilo. Jakoslav Prifarski,

Popravit.

V sostavku: »Nekaj od ljudskih šol na Krajnskem»
poslednjiga lista na 2. strani v 2. predalu v 1. versti od spodej
naj se bere tolmača namest bobnača} na 3. strani v 1. pre-
dalu v 29. versti beri »Jedno ali k vecimu dve leti« na-
mesto »j e d n o ali cel 6 pol leta.«